

Stem en tegenstem. De oecumenische kerkmuziekpraktijk

Muziek heet verbindend te zijn, maar is vaak een splijtzwam. Nestgeur en huisklank trekken scheidslijnen in de kerk. De een gruwet van gregoriaans terwijl een ander volumineuze volkszang verkettert. De een adoreert het orgel, de ander gelooft in gitaar. De oecumene heeft een uitgebreide en kleurrijke staalkaart aan muziek opgeleverd. Een verkenning van het semantische doolhof waarin muziek religieus, geestelijk, kerkelijk en liturgisch genoemd wordt, verschaft enig zicht op die verschillende muzikale kleuren. Vervolgens is het een goede oefening om de muziek te bezien als autonoom gegeven, los van de tekst en het liturgische kader. Dat roept de vraag op of muziek intrinsiek al dan niet religieus kan zijn. Het is immers de context die betekenis verleent aan de composities en klanken.

Vanuit vier perspectieven zullen we de muziek in de liturgie verder beschouwen: het culturele, theologische, liturgische en persoonlijke perspectief. De culturele omstandigheden van onder meer volksaard, geografische ligging en religie bepalen in belangrijke mate onze omgang met muziek. Vanuit de theologie worden Schrift en traditie aangereikt als bronnen van Goddelijke openbaring. Ook in muziek openbaart zich de Eeuwige. Wat zeggen Schrift en traditie daarover? En speelt de traditie werkelijk geen rol in de kerken die het *sola scriptura* als enige bron van geloof erkennen? De liturgie is het kader waarbinnen de muziek tot klinken komt. Dat veronderstelt een connectie tussen bron (componist), zender (uitvoerende) en ontvanger (H/hoorder). De functie van muziek in de liturgie is van invloed op de bijzondere relatie tussen die drie. Ten slotte brengt elk individu in de liturgie een subjectieve dimensie in. Dan gaat het over smaak en schoonheidsbeleving en over de persoonlijke muzikale bagage.

Vanuit de hierboven beschreven perspectieven volgt een reflectie op de rol van muziek in de liturgie. De muzikale verschillen in de breedte van het kerkelijk spectrum zijn groot. Geldt dat ook voor de rollen die aan muziek in de liturgie worden toegekend? De blik wordt vaak vertroebeld door onderscheiden muzikale idiom en vormen, verschillend instrumentgebruik en afwijkende uitvoeringspraktijken, nog los van de enorme variëteit aan teksten die in de muziek tot klinken wordt gebracht. De erkenning van de bestaande, door overtuigingen en gebruiken zo gegroeide kleurrijke muzikale staalkaart kan het oecumenische netwerk versterken en als inspiratiebron dienen indien duidelijk is welke functie muziek vervult in de samenkomst van de gemeente.

Christiaan Winter ('s-Gravenhage 1967) studeerde aan de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht kerkmuziek, orgel, koordirectie en beiaard. Hij was van 1996 tot 2018 kerkmusicus van de Oude Kerk in Amsterdam en van 1998 tot 2009 programmamaker bij de NCRV-radio. Tussen 2018 en 2023 was hij buitenpromovendus aan de Faculteit Religie en Theologie van de Vrije Universiteit Amsterdam, waar hij promoveerde op een studie over het leven en werk van componist en kerkmusicus Willem Vogel. Momenteel is Christiaan Winter stadsbeiaardier van Alkmaar, dorpsklokkenspel van De Rijp, docent aan de HKU/Nederlandse Beiaardschool, voorzitter van Beiaardcentrum Nederland en de Koninklijke Nederlandse Klokkenspel Vereniging en vervangend dirigent van de Co-kathedrale Basiliek van Sint Nicolaas in Amsterdam. Daarnaast is hij freelance organist, zanger en componist.